

Krisis

Tijdschrift voor actuele filosofie

WILLEM SCHINKEL

DE NIEUWE PREVENTIE

ACTUARIËLE ARCHIEFSYSTEMEN EN DE NIEUWE TECHNOLOGIE VAN DE VEILIGHEID

Krisis, 2009, Issue 2

www.krisis.eu

The concept of the archive shelters in itself, of course, this memory of the name arkhē [...] Contrary to the impression one often has, such a concept is not easy to archive
– Jacques Derrida, *Archive fever* (1995, 2)

Ouders zijn heel belangrijk voor kinderen
– De Vries (2007, 56)

1 Inleiding

Tegenwoordig wordt van ieder kind dat in Nederland geboren wordt een elektronisch kinddossier (KIDOS) bijgehouden. Dat is feitelijk een elektronisch consultatieboekje, maar omdat het elektronisch is laat zich er van alles potentieel aan koppelen. Het elektronisch kinddossier is bijvoorbeeld al gekoppeld aan de Verwijsindex, een volgsysteem waarin gegevens worden bijgehouden over zogenaamde ‘risicjongeren’ en de instanties waar die mee in contact zijn. Inmiddels heeft de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties besloten per 2009 een nieuw volgsysteem, dat aanvankelijk alleen in Gelderland operationeel was, landelijk

in te voeren: ProKid Politie. Het project behelst het volgen en registreren van alle kinderen onder de twaalf jaar die op de een of andere manier met de politie in aanraking komen, zij het als getuige, als slachtoffer of als dader. Afhankelijk van de frequentie waarmee dat gebeurt, krijgen kinderen een code ‘wit’, ‘geel’, ‘oranje’ of ‘rood’. Bij drie meldingen wordt de Jeugdzorg ingeschakeld om het kind en het gezin daarvan nader te bezien. Aan dergelijke volgsystemen kleven vele vragen. Vragen van technische aard (hoe kan het koppelen van systemen tot stand gebracht worden?), van juridische aard (welke informatie mag wanneer waarvoor gebruikt worden?) en van politieke aard (wie is verantwoordelijk voor registratie en controle daarop?). Vragen omtrent privacy liggen bij dergelijke volgsystemen voor de hand, onder meer omdat bijvoorbeeld de Verwijsindex landelijk is terwijl controle op naleving van de Wet bescherming persoonsgegevens op gemeentelijk niveau plaatsvindt (Gerson 2008). Een achterliggende vraag is ook: levert dergelijke registratie daadwerkelijk iets op? Daarbij is allereerst van belang wat registratie bedoeld is op te leveren. Vaak gaat het dan om het tijdig tot stand brengen van contacten tussen hulpverlenende instanties, zoals Jeugdzorg, GGD, politie, verslavingszorg en onderwijsinstellingen. ‘Savannah’ is een metafoor geworden voor de noodzaak tijdig in te grijpen. Maar juist bij ‘Savannah’ waren instanties op de hoogte (Gerson 2008). Waarom dan zoveel registratie? En kan zoveel registratie zonder een ontzettende bureaucratie aan mankracht wel iets uithalen?

Ik zou het recente ontstaan van dergelijke volgsystemen in een breder verband willen zien. Dergelijke systemen zijn *archieven* die een bepaalde manier van omgaan met *tijd* behelzen. Ze hebben, zo wil ik stellen, eerst en vooral relevantie in het *heden* door een statistisch geconstrueerde *toekomst* te willen voorkomen. De Verwijsindex en ProKid Politie zijn slechts enkele voorbeelden van een nieuwe vorm van classificeren die een aantal kenmerken heeft waarvan ik hier de bredere context wil interpreteren: het zijn *archieven* die *elektronische classificaties* bevatten. Deze archieven hebben betrekking op de omgang met allerhande *sociale risico’s* die een nieuw soort *preventie* voorstelt. Ze zijn daarmee rudimentaire vormen van een al langer in opkomst zijnde *actuarialisme* (Feeley en Simon 1992) dat onder meer samenhangt met een verschuiving van een *post-crime* naar een *pre-crime*-benadering (Zedner 2007) en van

criminaliteitsbestrijding naar *veiligheidsbevordering* (vgl. Garland 2001). Het komt daarbij aan op het op probabilistische wijze in kaart brengen van *risicofactoren*. In die bestrijding van een *potentiële problematiek* wordt op bestuurlijk vlak een vergaande vorm van *governance* (Rhodes 1997) zichtbaar, waarbij de overheid op meerdere schijven betrokken is bij veiligheidsbeleid en waar ook private partijen en individuele burgers betrokken worden bij de nieuwe preventie die ik hier *prepressie* wil noemen. Dat geeft ook een ander zicht op vragen rond privacy omdat er het verdwijnen van het onderscheid *privaat/publiek* mee zichtbaar wordt. En vooral: het maakt nieuwe elektronische archieven in zorg en strafrecht analyseerbaar als *governmentality*-technieken in wat Michel Foucault (2004a) de *technologie van de veiligheid* heeft genoemd. De centrale these die ik hier uitwerk, is dat nieuwe vormen van archiefgebaseerde risicosignalering *zowel* een vorm van normalisering van de reguliere populatie *als* een prepressieve constructie van risicopopulaties tot gevolg hebben. In toenemende mate is archiefgebaseerde risicosignalering de manier waarop de gehele populatie genormaliseerd wordt *door middel van* identificatie van risicopopulaties.

In de volgende paragraaf ga ik eerst nader in op recente vormen van ‘risicosignalering’ en op de transformatie van het risicobegrip die daarmee gepaard gaat. Paragraaf 2.1 bevat tevens een bespreking van het hier gehanteerde begrip ‘normalisering’, dat aan het latere werk van Michel Foucault ontleend is. In paragraaf 3 sta ik stil bij de archiverende werking van risicosignaleringsystemen, in paragraaf 4 bij de nieuwe vorm van preventie die daarin op het spel staat en in paragraaf 5 bij de bestuurlijke thema’s die ermee verbonden zijn.

2 Nieuwe ‘risico’s’, nieuwe ‘risicosignalering’

Het genoemde ProKid Politie is één voorbeeld van een veelvoud aan datasystemen waarmee risico-inschattingen gemaakt worden die op allereerste hande sociale problematiek toegespitst zijn. Lokaal bestaan in 2008 meer dan zestig van dergelijke projecten op het gebied van jeugdzorg. De

landelijke invoering van ProKid Politie zal die niet allemaal vervangen. Ik noem een paar voorbeelden uit met name de Rotterdamse praktijk om daarvan een beeld te schetsen. In Rotterdam wordt in het jeugdbeleid op deelgemeentelijk niveau onder meer gewerkt met de Deelgemeentelijke Organisatie Sluitende Aanpak (DOSA). De website daarvan licht toe: ‘DOSA richt zich op een vroegtijdige, gecoördineerde en effectieve aanpak van risicjongeren en probeert te voorkomen dat probleemjongeren afglijden naar crimineel gedrag.’¹ DOSA is onderdeel van het bredere Ieder Kind Wint in Rotterdam. Ieder Kind Wint brengt stadsregio, gemeente, jeugdgezondheidszorg, onderwijs, welzijnssector, Bureau Jeugdzorg, jeugdzorgaanbieders, Jeugd-GGZ en Jeugd-LVG, Raad voor de Kinderbescherming, politie, OM en de (kinder)rechter samen met onder meer de volgende afspraken:

‘1. De preventie wordt versterkt: 100% van de kinderen wordt tijdig gezien door de jeugdgezondheidszorg waarbij risicjongeren extra aandacht krijgen. 2. Er komt één regionaal signaleringssysteem, een elektronisch kinddossier en een systeem van risicomangement waardoor meer focus en kwaliteit in de inspanningen kan worden aangebracht’ (Gemeente Rotterdam 2007, 3).

De reden voor het bestaan van het programma is gelegen in de ervaren noodzaak ‘risico’s’ van velerlei aard vroegtijdig te signaleren en weg te nemen:

‘Risico’s worden niet voldoende tijdig gesignaleerd en weggenomen, waardoor problemen ontstaan die in toenemende mate zorgwekkende vormen aannemen. Kinderen zijn de dupe van het gebrekkig functioneren van het systeem’ (Gemeente Rotterdam 2007, 3).

Een nieuw systeem is nodig omdat kinderen slachtoffer zijn van het slechte functioneren van het bestaande systeem. Dat systeem wordt vaak als te bureaucratisch voorgesteld; het nieuwe systeem verbindt de schakels in de ‘keten’ en staat toe op basis van een ‘integrale’ werkwijze te komen tot een ‘sluitende aanpak’. In Rotterdam bestaat het idee dat het belangrijk is

‘dat we jeugd en opvoeders die te maken hebben met risico’s of problemen bij het opgroeien en opvoeden tijdig in beeld krijgen, zodat problemen zo veel mogelijk kunnen worden voorkomen of vroegtijdig en adequaat worden aangepakt’ (De Vries 2007, 59).

Rotterdam werkt bovendien met het webbased systeem MULTIsignaal. Dat is een verdere ontwikkeling van het SISA-signaleringsysteem (Stedelijk Instrument Sluitende Aanpak), een elektronische database die gegevens van risicojongeren omtrent schoolverzuim bevatte.² MULTIsignaal brengt gegevens omtrent jongeren van verschillende hulpverlenings- en handhavingsinstanties bijeen. Zodra een persoon twee keer in het systeem voorkomt (een ‘match’) gaat een signaal naar betrokken instanties (en naar de ouders van het betreffende kind) en wordt één van de instanties aangewezen als ‘probleemregisseur’ (zie De Vries 2007). Het is ook mogelijk voor betrokken instanties om ‘proactief’ informatie uit te wisselen.

Ook op andere gebieden bestaan dergelijke risicosignaleringsystemen. Ik noem er hier slechts enkele, zonder naar volledigheid te streven maar om een beeld te schetsen van een fenomeen dat in Nederland in opkomst is en dat, zo zal in de volgende paragraaf betoogd worden, aansluit bij ontwikkelingen elders in de wereld. Een ander voorbeeld van hedendaagse risicocalculatie is de RISc-methodiek (Recidive Inschatting Schalen) die in 2006 is ingevoerd bij de Stichting Reclassering Nederland. RISc is een computersysteem dat aan de hand van antwoorden op vooraf bepaalde variabelen het recidiverisico inschat bij een specifiek individu. Aan de hand van op die manier verkregen risicoscores worden rechters geadviseerd en wordt besloten welk reclasseringstraject passend geacht wordt. Hoewel het systeem een aanpassing van een Britse versie is, werden in de Verenigde Staten in 2007 in 28 staten dergelijke systemen gebruikt bij het beslissen over vervroegde invrijheidsstelling (Harcourt 2007, 8).

Nog een voorbeeld: in mei 2008 gaf staatssecretaris Albayrak de aftrap tot het in gebruik nemen van de landelijk ingevoerde databank JCO-supportsysteem (JCO-ss) (Ministerie van Justitie 2006). Deze database is bedoeld als ondersteuning voor het Justitieel Casusoverleg (waarin politie,

OM en de Raad voor de Kinderbescherming zich over jeugdstrafzaken buigen). De database wordt gekoppeld aan de Verwijsindex (CVS-JC). En die is, zoals in de inleiding vermeld, gekoppeld aan de ProKid Politie. Zo worden ‘criminele jongeren’ potentieel gekoppeld aan ‘niet-criminele jongeren’. Alle betrokken instanties hebben toegang tot de in de databank aanwezige gegevens. Het gaat daarbij om alle instanties die betrokken zijn bij de ‘bestrijding van jeugdcriminaliteit’. Dat is een opvallende omschrijving, aangezien de Raad voor de Kinderbescherming geen organisatie voor misdadbestrijding is. Het is bij het gebruik van een dergelijke database uiteindelijk de vraag hoe ver in de toekomst het institutioneel veld ligt dat toegang heeft tot de data, of waarvan data gekoppeld worden aan dit bestand, dat op zich een koppeling van drie databronnen behelst.

Zulke systemen bevinden zich dus op verschillende terreinen, waarvan het strafrecht en het jeugdbeleid de prominentste vormen. Ze hebben de volgende kenmerken:

1. Het zijn systemen die gebaseerd zijn op statistische risicocalculaties. Een specifieke invulling van het *risicobegrip* is daarmee aan de orde.
2. Het zijn systemen die zich richten op *risicopopulaties* die door die systemen observeerbaar gemaakt worden.
3. Het zijn systemen die de opbouw en de koppeling van databestanden behelzen. Dat betekent een toenemende relevantie van het *archief*.
4. Het zijn systemen die gepaard gaan met een poging om door middel van vormen van *governance* reguliere als bureaucratisch voorgestelde werkwijzen in zorg en handhaving te doorbreken.

2.1 De transformatie van ‘risico’

Toen Ulrich Beck in 1986 de notie *Risikogesellschaft* populariseerde, bedoelde hij daarmee een maatschappijtype te beschrijven dat zich noodgedwongen doorlopend moet bezighouden met de calculatie, beheersing en verdeling van risico’s die zij zelf voortbrengt. Volgens Beck is een

moderniseringsstadium bereikt waarin door menselijk handelen gegeneerde risico's een centrale aandacht krijgen van een modernisering die nu reflexief geworden is en die zich dus voortdurend bezighoudt met de (bij)producten van zijn eigen rijkdom. De risico's die Beck noemt, zijn door menselijk handelen geproduceerde, natuurlijke risico's. Het gaat om Hiroshima en een post-Tsjernobiltijd, om industriële rampen en technische catastrofes, om Harrisburg en Bhopal. Het gaat om een 'overproductie' van risico's (Beck 1986, 40) in een maatschappij die Beck niet langer wil identificeren als industriële of klassenmaatschappij, maar als risicomaatschappij. Becks visie op 'risico' is een realistische en geen constructivistische. Want hoewel hij stelt dat risico's afhangen van menselijk kennen en het niet duidelijk is of risico's zich versterkt hebben of dat onze blik ervoor gevoeliger is geworden, houdt hij vol dat er risico's zijn die nu steeds zichtbaarder worden (Beck 1986, 73).

Tegenwoordig is het risicobegrip ook op andere terreinen een dominante term. Waar 'risico' toen Beck zijn boek schreef nog vooral een term was die van toepassing was op fysieke problemen (vgl. Douglas en Wildavski 1980; Luhmann 1991; Douglas 1992), wordt het begrip tegenwoordig veelvuldig gebruikt in verband met allerlei sociale problemen. Met name in het strafrechtstelsel is het risicobegrip centraal komen te staan, zoals Ericson en Haggerty in *Policing the risk society* (1997) beargumenteren (vgl. Shearing en Johnston 2005). Ook in zorgsystemen staan 'risico's' centraal (cf. Gerris 2007). Maar vaak wordt een verbinding gelegd tussen zorg en handhaving (vgl. Van den Berg 2008) en wordt jeugdzorg bijvoorbeeld sterker institutioneel in verband gebracht met politie en strafrecht. Op dergelijke verbindingen zal ik in paragraaf 5 verder ingaan. In toenemende mate verandert de staat überhaupt in een *monitoring state* (Noordegraaf en Noordegraaf-Eelens 2008). Een steeds grotere nadruk komt te liggen op vormen van toezicht en daarbij staan risicopatronen centraal (Mertens 2002). Dat heeft betrekking op financiële markten (zie bijvoorbeeld voor de explosieve groei van de Autoriteit Financiële Markten: Noordegraaf en Noordegraaf-Eelens 2008), maar ook op terrorisme (Lyon 2003; Bauman 2008) en criminaliteit (cf. Lyon 2007; Harcourt 2007).

Nauw verbonden met het risicobegrip is de calculeerbaarheid van het ermee verbonden geachte gevaar (Ewald 1991). Daarmee hangt ook de opkomst van een wetenschapstype samen. Samen met de toenemende noodzaak tot *evidence-based science* (Van Yperen 2007) (ooit een pleonasme) is de opkomst van een sociale wetenschap te signaleren die zich bezighoudt met risicocalculatie (Silver 2000).³ Zo is ook in de studie van fysiek geweld met name in de laatste decennia een enorm wetenschappelijk veld ontstaan waarin sociologen, criminologen, neurologen, psychologen, (ortho)pedagogen en *behavioral scientists* zich bezighouden met het in kaart brengen van 'risicofactoren' en het identificeren van 'risicogroepen' (zie bijv. Elander e.a. 2000; Herrenkohl e.a. 2001; Byrne en Roberts 2007; voor een eerder overzichtartikel, zie Elbogen 2001; zie ook het themanummer van *Aggression and violent behavior* 2001). Een ander veld waarop dit gebeurt betreft de studie van seksuele misdaden (zie bijv. Berlin e.a. 2003; Mercado en Ogloff 2007; Gannon e. a. 2008). Feeley en Simon (1992; vgl. Simon 1988) hebben dit type wetenschap in de context van wat zij de *new penology* noemden geduid als *actuarialism* (ik zal dat vertalen met 'actuarialisme').⁴ Actuarialisme behelst het maken van risico-assessments op basis van geaggregeerde gegevens. Individuele risico's worden zo aan de hand van groepskenmerken ingeschat (Feeley en Simon 1992; Harcourt 2007, 16). Probabilistische methoden vervangen in de risico-analyse klinische methoden. Velen signaleren een toename van op actuarialisme gebaseerde strafrechthandhaving (cf. Simon 1988; Feeley en Simon 1992; Harcourt 2007).

Nu kan met Michael Tonry gezegd worden dat actuariaal onderzoek in de studie van criminaliteit niets bijzonders is (Tonry 2004, 49). Vanaf het gebruik van statistische methoden in de criminologie – zoals in de jaren 1920 al bij Burgess – worden groepen geïdentificeerd met een grotere kans op recidive (zie Harcourt 2007, 1-2). Feeley en Simon stellen ook niet dat actuariaal onderzoek op zich nieuw is, maar wel dat de focus in onderzoek naar en de toepassing van actuarialisme doelen heeft gekregen die minder te maken hebben met het verantwoordelijk houden en veroordelen van individuele daders. Het heeft ook minder te maken met de klinische behandeling van daders, of met de morele aspecten van criminaliteit. Het heeft integendeel een sterk *managerial* karakter gekregen, wordt gedreven door systeeminterne doelen die alles te maken hebben met systeem-

rationaliteit en -efficiëntie (Feeley en Simon 1992; vgl. Bottoms 1995). De vergelijking met eerder criminologisch onderzoek gaat in die zin mank, dat het eerdere onderzoek enerzijds met minder scherp afgebakende risicopopulaties werkte en anderzijds minder op archieven gebaseerd was die de gehele bevolking potentieel omvatten. Bovendien werd het *risicobegrip* niet gehanteerd door de grote criminologen van de twintigste eeuw (denk aan Burgess, Sutherland, Ohlin, Hirschi) op de manier waarop het in de thematisering van ‘veiligheid’ gebruikt wordt. Feeley en Simon stellen dat het geavanceerder worden van statistische technieken het actuarialisme in een nieuwe fase heeft gebracht, waarin een meer directe relatie tussen strafstrategieën en populatie gelegd kunnen worden (Feeley en Simon 1992, 453). Systemen als MULTIsignaal, ProKid Politie en RISc kunnen dus als meer of minder rudimentaire actuariële archiefsystemen gezien worden. Sommige systemen zijn weliswaar niet op geavanceerde statistische methoden gebaseerd, maar meer op het ‘matchen’ van input binnen aan elkaar gekoppelde systemen, maar ook daar wordt een statistisch gegeven (op zijn minst: registratie binnen minimaal één archief) als risico-indicator gezien. Daarbij wordt de *kwaliteit* van het geregistreerde ‘contact’ met instituties minder belangrijk. Dat geldt ook voor een systeem als ProKid Politie, dat door de *behavioral sciences*-afdeling van de Universiteit Twente is ontwikkeld en dat een geavanceerder systeem is dat allerlei achtergrondvariabelen (‘gedragsindicatoren’) bevat. Wanneer ik het over actuariële archiefsystemen heb, bedoel ik daar beide typen mee, van minder tot meer geavanceerd. In vergelijking tot Amerikaanse actuariële systemen (zie voor een overzicht en analyse: Harcourt 2007) staat het actuarialisme in Nederland in de kinderschoenen. Maar het is juist de snelle opkomst en uitbreiding binnen digitale databases, evenals de beoogde toekomstige uitbreiding ervan die me hier interesseert.

2.2 Populatiemanagement of normalisering? Jazeker!

Risicostatistieken doen tegenwoordig aan een vorm van *sorting*: ze classificeren en sorteren de bevolking in veilige en gevaarlijke (risicovolle) subpopulaties (vgl. Lyon 2003). Hedendaags actuarialisme maakt het mogelijk grenzen te trekken tussen ‘samenleving’ en ‘buiten de samen-

leving’ en criminelen horen doorgaans bij de laatste categorie (Schinkel 2001, 2007, 2008). Daarmee *normaliseren* ze tegelijkertijd (vgl. Foucault 1997, 225). Garland (2001) wijst erop dat het nieuwe straffen vooral een zwaardere straffen is (vgl. Pratt e.a. 2005). De *culture of control* behelst onder meer het laten varen van rehabilitatie-idealen en het inzetten op zwaardere gevangenisstraffen. En volgens Simon (1988, 773) en Feeley en Simon (1992, 455) zijn actuariële praktijken vooral gericht op het zo efficiënt mogelijk managen van een bestaande populatie en niet op het normaliseren. Het is moeilijker om mensen te veranderen dan ze te managen. Maar ten eerste heeft normalisering door middel van een actuariële benadrukking van de norm, bij steeds vroeger ingrijpen, wel dege-lijk een levensveranderend effect. Want het gaat om het monitoren van populaties die steeds jonger zijn. Het gaat bijvoorbeeld bij ProKid Politie, JCO-ss en Ieder Kind Wint om zogenaamde ‘twaalfminners’ (vgl. Albayrak 2008). Ten tweede werkt normalisering als techniek van populatiecontrole naar de (nog) niet risicovolle delen van de populatie. Daarbij gaat het niet om het tolereerbaar en controleerbaar maken van een *criminele* populatie, maar om het controleerbaar maken van de populatie *an sich*. Ten derde beperken dergelijke systemen zich niet tot de sfeer van het strafrecht. Want hoewel archiefsystemen in de jeugdzorg met name opgezet zijn met als expliciet doel eventuele toekomstige problemen in ‘antisociale’ zin vroegtijdig te signaleren, beslaan zulke systemen een breder probleemveld. Het gaat bijvoorbeeld ook om zaken als gezondheid, een terrein waarop – bijvoorbeeld in de vorm van het rookverbod in de horeca of de in Nederland bij kinderen geplaatste maagband – sterk genormaliseerd wordt.

Simon (1988, 455) baseert zich op Foucault wanneer hij stelt dat normalisering alleen aan de orde is in de disciplinaire maatschappij. Maar dat is voor Foucault zeer zeker niet het geval, zoals blijkt uit de postume uitgaven van zijn *Collège de France*-colleges (cf. Foucault 2004a, 57-81; zie met name 65) die toen Simon en Feeley schreven nog niet gepubliceerd waren. Daarin wijst Foucault op het verschil tussen disciplinaire normalisering (waarin een tevoren vaststaande norm als ijkpunt gehanteerd wordt) en postdisciplinaire normalisering (waarin een norm uit de verdeling van een populatie wordt afgeleid) (Foucault 2004a, 57). In paragraaf 4

zal ik verder ingaan op het theoretisch raamwerk dat Foucault daar heeft ontwikkeld.

Ik denk daarom dat het wel degelijk om het normaliseren van de bevolking gaat in hedendaagse actuariële archiefsystemen. Het gaat om een vorm van normaliserend populatiemanagement waarvan we momenteel nog maar het begin lijken te zien. In een rapport van de Werkgroep Convergerende Technologieën (WODC) wordt daarom met het oog op nieuwe technologische mogelijkheden op het gebied van veiligheid en risico-assessment gesteld: 'Increasing possibilities of surveillance will induce more normalising effects on conduct, self-perception, personality, and world-view, than ever before' (WODC 2008, 15). Een onderzoeker die zich met jeugdzorg bezighoudt, wijst er bijvoorbeeld op dat er veel screeningsystemen in de jeugdzorg zijn en dat er in de praktijk slechts enkele gebruikt worden, om dan expliciet te stellen:

'Dat betekent dat het vaststellen van het probleem en de resultaten van de interventie vaak op een kwalitatieve wijze met jeugdigen en ouders wordt vastgesteld, maar dat daarbij geen input is van een meer gesystematiseerd en genormeerd beeld van de problematiek' (Van Yperen 2007, 22).

Het gaat om het manipuleerbaar maken van die populatie, om het normaliseren met als doel datgene wat in die populatie sluimert aan potentiële problematiek om te buigen tot 'normaal' gedrag. Dat is waarom, zoals Feeley en Simon (1992) constateren, recidive niet centraal staat in actuariële onderzoek en strafpraktijk. De populatie die observeerbaar gemaakt wordt, is een nog-niet-criminele populatie.⁵ Dat is waarom Lucia Zedner spreekt over een overgang van *post-crime* naar *pre-crime* (Zedner 2007). Zedner stelt dat de *post-crime society* die gedurende de twintigste eeuw dominant was criminaliteit met name als te veroordelen leed zag waarop ordenende praktijken post hoc volgden. 'Pre-crime' daarentegen

'shifts the temporal perspective to anticipate and forestall that which has not yet occurred and may never do so. In a pre-crime society, there is calculation, risk and uncertainty, surveillance, precaution, prudentialism,

moral hazard, prevention and, arching over all these, there is the pursuit of security' (Zedner 2007, 262).

Het is cruciaal dat 'risico' en 'risicogroepen' verbonden aan bijvoorbeeld gewelddadige criminaliteit niet betrekking hebben op slachtoffers, maar op daders. Het illustreert een denken dat gericht is op het identificeren van populaties die de veiligheid potentieel in gevaar brengen. Daarin speelt het archiveren van data een belangrijke rol.

3 Het actuariële archief

Wanneer we met de achtergrond van een in opkomst zijnd actuarialisme naar de rol van het archief in hedendaagse risicosystemen kijken, is het mogelijk te zien hoe het archief een rol speelt in het hedendaagse veiligheidsdenken en -doen. Archieven worden doorgaans gezien als een geheugensysteem. Archieven registreren het verleden. Ze doen dat door middel van classificaties en daarmee maken archieven altijd een contingente selectie uit het verleden die afhankelijk is van gekozen observatiecriteria (vgl. Von Foerster 1982; Luhmann 1997). Maar archieven doen meer dan het selectief registreren van het verleden. In *Archive fever* stelt Derrida dat archieven, conform de etymologie van *arkhē*, zowel een *commencement* als een *commandment* belichamen (Derrida 1995, 1). Ze vormen een begin omdat de werkelijkheid vóór registratie er anders uit zag en ziet. En ze vormen een bevel of gebod omdat ze de werkelijkheid in hun taxonomische principes dwingen. Daarom stelt men in Rotterdam: 'We willen naar één format voor gegevensopbouw en screening van risico's, en de verslaglegging daarvan. Voordeel is dat iedereen een beetje door dezelfde "bril" naar risico's gaat kijken' (De Vries 2007, 60). Dat is natuurlijk niet slechts een 'voordeel'; het is *inherent aan* het werken met een archief.⁶ De classificaties waarmee de werkelijkheid in het archief observeerbaar wordt, zijn volgens Derrida als de ontologische principes van het archief te zien, terwijl de taxonomische regels die die classificaties structureren de nomologische principes zijn. De nomologische functie van het archief is in zekere mate juridisch, dwingend en hangt samen met

de plaats vanwaaruit autoriteit en sociale orde uitgeoefend wordt (de tweede betekenis van *arkhē*). Archieven maken de werkelijkheid dus *op contingente wijze observeerbaar* en ze hebben daarmee een *sociaal ordenend effect*.

Om die reden stelt Geoffrey Bowker dat archieven niet per se een *geheugenfunctie* hebben die het *verleden* paraat houdt, maar vooral van belang zijn in het *heden* als de markering van wat relevant geacht wordt (Bowker 2005, 32). Archieven vormen een hedendaagse constructie van het verleden die dat verleden relevant maakt, bijvoorbeeld door het geïdealiseerd voor te stellen en het heden te legitimeren, of door in het heden normen te stellen op grond van een specifieke ‘deviante data-collectie’ over het verleden. Archieven, stelt ook Michel Foucault (1972, 146), maken het mogelijk het *heden* te ordenen; het archief is een formatief principe. Bowker noemt als voorbeeld de marine, die een archief bijhoudt van de koersen van schepen maar in de wijze van archiveren rekening houdt met mogelijke toekomstige schadeclaims. Een ander voorbeeld is het interne e-mailarchief van Microsoft, dat na juridische problemen te transparant bleek te zijn en gecensureerd en gecodeerd moest worden (Bowker 2005, 7). Omdat archieven het verleden op grond van contingente observatiecriteria in kaart brengen, gaat ieder *registreren* van het verleden gepaard met een *vergeten* (Weinrich 2004; Bowker 2005). Dat vergeten is altijd een voor het *heden* productief vergeten. Even productief is het verbinden van verschillende informatievormen die wel in gekwantificeerde classificaties passen. Dat heet het ‘koppelen van databestanden’.

3.1 De ‘koppeling’ van databestanden en de uitbreiding van het archief

In toenemende mate zijn elektronische databestanden van belang in het functioneren van het politieapparaat. Volgens Ericson en Haggerty (1997, 395) is het zelfs zo dat het computersysteem de politie domineert en ordent. De koppeling van archieven, zoals die tussen de Verwijsindex (CVS-JC) en het JCO-ss levert een groter bereik op van het strafrechtelijke

monitoringsysteem. Want het JCO-ss heeft betrekking op jongeren die met Justitie in aanraking gekomen zijn. De Verwijsindex daarentegen is een databank die aan registratie van ‘risicjongeren’ doet, maar die daarbij alleen registreert dat er contacten tussen een jongere en diensten zijn. Dat kunnen justitiële diensten zijn, maar ook Jeugdzorg of onderwijsdiensten. Vervolgens is de Verwijsindex gekoppeld aan twee andere systemen. Ten eerste aan de in 2009 landelijk in te voeren ProKid Politie. Daarin worden data verzameld van jongeren die op welke manier dan ook in contact komen met – onder andere justitiële – diensten. Als gezegd kan het daarbij ook gaan om het getuige zijn van delicten, niet per se om het plegen ervan. Daarmee komt een steeds grotere populatie in het archief terecht en worden data bijgehouden niet slechts van jongeren die delicten hebben gepleegd, maar van alle jongeren. Want het tweede systeem waar de Verwijsindex aan gekoppeld is, is het elektronisch kinddossier (KIDOS). Dat is de digitale en uitgebreide versie van het consultatieboekje en het bereik daarvan wordt verondersteld de populatie 100% te dekken. Op soortgelijke wijze wordt in Rotterdam het KIDOS verbonden aan het MULTIsignaal-systeem. In de toekomst is het de bedoeling meer koppelingen toe te voegen:

‘Een vervolgstap is dat we met de kinderopvang en schoolbesturen afspraken maken dat er ook een koppeling wordt gemaakt met relevante inhoudelijke informatie uit het kind- of leerlingvolgsysteem [...]. En uiteindelijk willen we dat ook informatie van de Jeugd-GGZ en de Jeugdzorg worden ingevoegd’ (De Vries 2007, 62).

Zo wordt een reeks koppelingen aangebracht die het toenemend mogelijk zal maken op grond van actuariële methoden relaties te leggen tussen bijvoorbeeld gezondheid en criminaliteitsrisico’s. Hoewel het onduidelijk is waar de toegang op verschillende ingangspunten van dit viervoudig gekoppelde archief ophoudt en hoe ver het ‘datamining’ afhankelijk van bestuurlijke bevoegdheden geregeld is of gaat zijn, bouwt de koppeling van dergelijke systemen een data-archief op dat in de toekomst de gehele populatie potentieel op ‘risico’s’ kan screenen. Juist het ICT-karakter ervan maakt risicoscreening en toekomstige *profiling* mogelijk (Teeuw, De Poot en Faber 2008).⁷ In de toekomst zal door koppeling van bestanden ‘een rijke historische database ontstaan’ (De Vries 2007, 62). Die leidt tot

een uitbreiding van het actuaireel archief die dat archief in staat stelt ieder individu in te delen in geaggregeerde subpopulaties op basis van ‘risicoprofielen’. Daarmee wordt het verleden bijgehouden op een manier die in het heden normen stelt waarvan de handhaving ongewenste toekomstige werelden moet voorkomen. Filosofen worstelen al langer met de vraag of er *possible worlds* zijn (cf. Leibniz 1965 [1714]; Kripke 1963). De archivarissen van het veiligheidsdispositief twijfelen daar niet aan, maar doen er alles aan ze te voorkomen. Dat illustreert op welke manier het archief in een bijzondere relatie tot de tijd staat. Het transformeert het verleden tot in het heden relevante classificaties (het ontologisch principe van het archief) en taxonomieën (het nomologisch principe). Het stelt zo een techniek paraat voor ‘vroegtijdige interventie’ en doet dat met het oog op het voorkomen van mogelijke toekomstige werelden. Dat voorkomen is misschien relevanter in het heden – als normering en normalisering; als populatiebeheer – dan in die toekomst zelf. Want momenteel wijst alles erop dat die toekomst op haar beurt een tijd van een groter archief gaat zijn.

4 De nieuwe preventie: prepressie

Zo speelt ‘het archief’ (in meervoud, maar met de koppeling van databanden wellicht ooit ook in enkelvoud) een cruciale rol in het paraat houden van een techniek van populatiebeheersing. Het archief is onderdeel van een prepressief dispositief, van een geheel aan discoursen, praktijken en technieken die prepressie als (potentieel) effect hebben. Van actuariële archieven gaat enerzijds een *normalisering* uit in het *heden* omdat ze ‘risico’s’ statistisch vaststellen als afwijking van een gemiddelde dat daarmee tot norm wordt. En de maatregelen die naar aanleiding van ‘risicosignalering’ genomen worden, hebben voorts tot doel een mogelijke *toekomst* te voorkomen. De sociale werkelijkheid wordt voorgesteld als een lineair pad dat, zonder ‘interventie’ en ‘vroegtijdig ingrijpen’ op gedetermineerde wijze (maar paradoxaal genoeg toch vanwege gebrek aan ‘eigen verantwoordelijkheid’ (De Vries 2007)) de gesignaleerde risico’s tot daadwerkelijke problemen doet uitgroeien. Om die reden stelt Mary

Douglas dat het tegenwoordig populaire gemoraliseerde risicobegrip van het antieke soort is (Douglas 1992, 26). Een dergelijke ‘proactieve handhaving’ (Schuilenburg 2004, 15) wordt ‘preventie’ genoemd. Maar de nieuwe preventie is feitelijk eerder onderdeel van een apparaat van repressie, van *prepressie*: een proactieve repressie die bepaalde vormen van leven vroegtijdig de kop in beoogt te drukken en om te buigen in de richting van gewenste levensvormen. Het gaat om het ‘aanpassen van de bestaande leefwijze’ (De Vries 2007, 56). Dit is niet ‘preventie’ in de ‘oude’ zin van het slot op de deur en straatverlichting. Het is ook niet ‘preventie’ in de zin van beleid gericht op het opheffen van sociaaleconomische ongelijkheid. Het is een fundamentele vorm van statistische preventie die in effect een prepressie van levensvormen is die zich uit ‘risicopopulaties’ zouden kunnen ontwikkelen.

In het plan van aanpak van het Rotterdamse Ieder Kind Wint wordt bijvoorbeeld gesteld:

‘In Rotterdam zijn ongeveer 300.000 kinderen en jongvolwassenen in de leeftijd 0 tot 23 jaar. [...] Zo’n 20% heeft problemen in de ontwikkeling, opvoeding of onderwijs. Voor de helft van deze groep, ongeveer 30.000 kinderen, is sprake van een opeenhoping van problemen op twee of meer gebieden. Deze kan zich uiten in de vorm van gedragsproblematiek. Voor 10.000 kinderen zijn de risico’s of problemen zodanig dat een beroep op voorzieningen in de jeugdzorg nodig is. Het aanbod aan vooral deze groep schiet soms tekort met als gevolg dat risico’s niet tijdig worden gesignaleerd en weggenomen, problemen ontstaan en deze in toenemende mate zorgwekkende vormen aannemen.’⁸

Het gaat hierbij dus om ‘een opeenhoping van problemen’ die zich *kan* uiten in een ‘problematiek’. Het monitoren is vooral bedoeld problemen vroeg te signaleren en erger te voorkomen. Soms is daarbij ‘schooluitval’ het probleem; soms is ‘schooluitval’ een probleemindicator, een waarschuwing voor latere problematiek zoals criminaliteit. Zo kan onder de noemer ‘risicojongere’ een antropologisch type geconstrueerd worden dat verschillende hier relevante kenmerken heeft. Het is allereerst uiterst *diffuus*. ‘Risicojongere’ ben je als je ouders ruziën, als je spijbelt, als je getuige bent van fysiek geweld, als je pleger bent van fysiek geweld, als je

rookt enzovoorts. Vervolgens is het type ‘risicjongere’ een *statistisch* type. Het is een jongere die significant afwijkt van het gemiddelde op minstens één van een diffuse en *open-ended* set van indicatoren, al was het maar het eenmaal geregistreerd zijn. In wat Van Oenen (2005) met Žižek en Pfaller ‘interpassiviteit’ noemt, wordt de selectie van problematische individuen aan gedigitaliseerde systemen overgelaten. Alles is erop gericht om niet aan probleembestrijding te doen in de ‘ouderwetse’ zin van criminaliteitsbestrijding, maar in de prepressieve zin van bestrijding van het menstype van de crimineel.

Daarbij wordt de betreffende problematiek geïndividualiseerd en teruggebracht tot een individueel probleem (vgl. Wandall 2007). Maar tegelijkertijd wordt de problematiek gedeïndividualiseerd omdat potentiële daders op een abstract, geaggregeerd niveau geanalyseerd worden en niet als individuele daders (vgl. Feeley en Simon 1992, 450; Zedner 2007; Harcourt 2007). Ook kan problematiek op grond van ‘etnische screening’ gesignaleerd worden en kan zo een deïndividualisering plaatsvinden (vgl. Schinkel 2007; zie Noordegraaf 2008a voor het voorbeeld van etnische screening in de Rotterdamse Veiligheidsindex). Auteurs als Feeley en Simon (1992) en Zedner (2007) wijzen met name op deze deïndividualisering, maar het is cruciaal dat die mogelijk is op grond van een gelijktijdige individualisering. Het is de individualisering tot risico’s op individueel niveau die de aggregatie tot risicopopulaties en daarmee de deïndividualisering tot risicocategorieën mogelijk maakt. Het is zo evengoed mogelijk over ‘risicjongere’ te spreken als over ‘risicogroep’.

Bij de geïndividualiseerde nadruk op risico’s hoort een prepressie die op de persoon gericht is. De Rotterdamse DOSA folder licht toe:

‘De jongeren die bij DOSA worden aangemeld krijgen een persoonsgerichte aanpak. Deze aanpak (PGA-lokaal) kenmerkt zich door (een combinatie van) specifieke acties gericht op één bepaalde jongere. Voorbeelden hiervan zijn een toelatingsverbod tot het buurthuis of het toegewezen krijgen van een mentor. (Directie Veiligheid 2007, 8).

Juist ook het toegewezen krijgen van een mentor – in één zin genoemd met een toelatingsverbod – is onderdeel van een prepressieve strategie.

Want een ‘mentor’ is bedoeld iemands leven, in de meest letterlijke zin, te veranderen. Het actuele leven, dat risico’s in zich draagt die boven een zeker probabiliteitsniveau liggen, moet onderdrukt worden en er moet een *ander* leven ontstaan. Het gaat hierbij om een prepressie die in ontwikkeling is en die in de toekomst beoogd wordt grootschalig toegepast te worden, hoewel het natuurlijk de vraag blijft in hoeverre dat daadwerkelijk zal gebeuren. De huidige *rationaliteit* achter de toename van actuariële archiefpraktijken is echter te identificeren met behulp van Michel Foucaults latere werk.

5 Naar een actuariële *governmentality*

Wat hier uiteindelijk op het spel staat, is te duiden als een vorm van wat Foucault *gouvernementalité* genoemd heeft (Foucault 1994, 2004a).⁹ Het gaat daarbij niet om een regeer‘mentaliteit’, maar om een vorm van populatiebeheer. *Governmentality* is een technologie van regeren waarbij de biopolitieke controle van de bevolking op het spel staat. Onder biopolitiek verstaat Foucault een machtsvorm die aangrijpt op het biologische aspect van de mens als soort-wezen (Foucault 1976, 1994a, 1997, 2004a, 2004b). Voorbeelden van biopolitiek zijn allerhande verzorgingsstaatarrangementen (van uitkeringen tot gezondheidszorg) (vgl. Donzelot 1991), hygiënemaatregelen, geboorteregulatie en de regulatie van de ruimtelijke ordening (vgl. Foucault 1994a, 1994b, 2004a). Cruciaal in de biopolitieke populatiecontrole was wat in Frankrijk *police* genoemd werd. Daaronder werd niet slechts een handhavingsinstantie bedoeld, maar een op alle vlakken van het leven regulerend optreden (Foucault 2004a). Foucault ziet biopolitiek vanaf het eind van de achttiende eeuw sterk opkomen. In de negentiende eeuw ontstaat de populariteit van de statistiek – letterlijk ‘wetenschap van de staat’ (Foucault 1994c; vgl. Hacking 1991; Bowker 2005). Hacking memoreert bijvoorbeeld hoe Guerry in 1833 opmerkte dat ‘l’importance de la statistique, comme instrument de surveillance et de controle, dans les diverses branches des services publiques, ne pouvait échapper au coup de l’œil de Napoleon 1er’ (geciteerd in Hacking 1991, 194). Velen hebben sindsdien het belang van statistiek

onderkend in het classificeerbaar en controleerbaar maken van populaties (cf. Hacking 1975, 1990; Murdoch en Ward 1997; Bowker 2005). Statistiek, als *political arithmetic* (Foucault 1994c, 408), maakt een populatie classificeerbaar, calculeerbaar en die populatie wordt op die manier *observeerbaar* (vgl. Luhmann 1997). Observeerbaarheid is een voorwaarde voor *regeerbaarheid*, meer nog voor *governmentality*. De populatiecontrole die aldus beoogd wordt maakt het toenemend mogelijk een differentiatie tot stand te brengen tussen het domein van ‘de samenleving’ en datgene wat daarbuiten valt (vgl. Schinkel 2007, 2008). Die differentiatie staat tegenwoordig op verschillende gebieden op het spel (Schinkel 2001, 2007, te verschijnen), zoals onder meer in de aandacht voor ‘integratie’ en ‘burgerschap’. Ook de nieuwe preventie wordt daarmee in verband gebracht: ‘In een stad als Rotterdam hebben we te maken met een relatief grote groep jeugd die te maken heeft met allerlei risico’s en problemen op de weg naar volwassenheid en volwaardig burgerschap’ (De Vries 2007, 55; vgl. Bauman 2000, 23; Garland 2001, 180; Hallsworth 2005). Staatssecretaris Albayrak refereerde bij de noodzaak tot landelijke invoering van het JCO-ss aan het belang van ‘betrokkenheid bij de samenleving’ (Albayrak 2008).

Foucault ziet de opkomst van de *governmentality* als expliciet verbonden met de ‘ontdekking’ van ‘de samenleving’ (Foucault 1994d, 352). Die ontdekking heeft alles te maken met een geheel aan technieken dat Foucault identificeert als de *sécurité*. Na de tijd waarin de soevereine macht dominant was, en na de tijd waarin dat voor de disciplinaire macht gold, ontstond de dominantie van de biopolitieke technieken van de *sécurité* (Foucault 2004a). Hij situeert de geboorte van ‘de samenleving’ aan het eind van de achttiende eeuw en de opkomst van de *sécurité* vanaf het begin van de negentiende eeuw. François Ewald ziet in soortgelijk verband tegen het eind van de negentiende eeuw een toenemende definitie van rechten, wetgeving en politiek ontstaan in termen van ‘samenleving’:

‘The technology of risk, in its different epistemological, economic, moral, juridical and political dimensions becomes the principle of a new political and social economy. [...] European societies come to analyze themselves and their problems in terms of the generalized technology of risk. [...] Societies envisage themselves as a vast system of insurance, and by overtly

adopting insurance’s forms they suppose that they are thus conforming to their own nature’ (Ewald 1991, 210).

De uitbreiding van de technische mogelijkheden, zowel op het gebied van de statistiek als op het gebied van de archivering van data (Bowker 2005), en de opkomst van het New Public Management (cf. Noordegraaf 2004) hebben geleid tot een versterking van dit beeld. Verschillende auteurs wijzen op de dominantie van ‘veiligheid’ op het gebied van het strafrecht (cf. Feeley en Simon 1992; Ericson en Haggerty 1997; Garland 2001; Zedner 2007; Van Swaaningen 2008). Dat het veiligheidsdispositief zich ook voorbij de sfeer van het strafrecht breed maakt, is in lijn met Foucaults analyse van de opkomst van de *sécurité*. Het gaat daarin om sferen die door een logica van *governmentality* bestuurd worden: openbare orde, ruimtelijke ordening, gezondheid, onderwijs en criminaliteit. Foucault (1997, 218; 2004a, 14; 22-23) bespreekt onder meer hoe dergelijke terreinen in termen van *milieu* gedeut worden. Ook die benadering is actueel. In Rotterdam wordt bijvoorbeeld uitgegaan van het gezin als ‘1^e milieu’, onderwijs en kinderopvang als ‘2^e milieu’ en buurt en straat als ‘3^e milieu’ (De Vries 2007, 57). De directe *omgeving* van het kind staat steeds centraal, zoals ook in Engeland de ouders van criminele kinderen sinds kort gedwongen heropgevoed kunnen worden.¹⁰ Op al de door Foucault genoemde gebieden zien we ook in Nederland een toename van surveillance, archivering en ‘achter de voordeur’controle. Daarmee wordt niet alleen in geformaliseerde vorm gecompenseerd voor de ‘weggefallen sociale controle’ uit de tijd van de *Gemeinschaft*. Er wordt ook een *technologie van de veiligheid* (Foucault 2004a, 10) mee opgebouwd die het leven *normaliseert* en het, door middel van een tot ‘preventie’ omgedoopte *prepressie*, hoopt bij te sturen, te voorkomen, te perfectioneren ofwel te dressereren. Steeds staat een relatief beperkt *milieu* centraal, dat zich direct rond het individu bevindt, en wordt een bredere sociale context (bijvoorbeeld van sociaaleconomische aard) uit de risicoanalyse gehouden. Veeleer staat de ‘eigen verantwoordelijkheid’ van risicovolle individuen centraal (De Vries 2007; vgl. Wacquant 2008, 249). Daarin wordt duidelijk op welke manier de gebruikte archieven relevante informatie zeven: alles wat niet direct door professionals meetbaar en classificeerbaar is, blijft een blinde vlek in risico-observaties. Het risicoarchief maakt de populatie *op een contingente wijze observeerbaar*. De opbouw van deze technologie van de veiligheid kan niet

bestaan zonder een bestuurlijke transformatie die ik hier tot slot nog aan de orde wil stellen.

5.1 De *governance* in de *governmentality*

De actuariële *governmentality* gaat op bestuurlijk vlak gepaard met een toenemende roep om *governance*. Daaronder kan worden verstaan een vorm van bestuur waarin minder een eenheidsstaat dan een geheel van netwerken op verschillende niveaus en in verschillende velden (ook buiten de overheid om) samenwerken (Rhodes 1997). Zo wordt veiligheidspolitiek tegenwoordig op verschillende niveaus gevoerd en werken die verschillende niveaus, evenals een breed institutioneel veld, daarbij samen. De soepelheid van die samenwerking moet zeker niet overdreven worden (zie Kruiter e.a. 2007), maar het gaat me hier om de ‘gouvernementele’ rationaliteit achter de praktijken. Ook Zedner constateert voor wat zij de *pre-crime society* noemt dat ‘responsibility for security against risk falls not only to the State but extends to a larger panoply of individual, communal and private agents’ (Zedner 2007, 262). Veiligheidspolitiek heeft een nationaal, regionaal en lokaal karakter. Het betreft bovendien een samenkomen van verschillende instanties, want ‘risico-signalering is een proces dat gericht is op samenwerking’ (De Vries 2007, 61).

Deelnemende partijen aan het Rotterdamse SISA-systeem waren de Dienst Stedelijk Onderwijs (Leerplicht en RMC), het Jeugdvolgysteem (Politie, OM en Raad voor de Kinderbescherming) en SoZaWe en Werkstad (significant genoeg alleen de gebieden Feyenoord, Delfshaven en Hoogvliet).¹¹ In Rotterdam zijn bovendien Centra voor Jeugd en Gezin (CJG’s) ingevoerd om tot een betere ‘ketensamenwerking’ tussen bij actuariële archiefsystemen betrokken partners te komen. Daarin werken het consultatiebureau, de GGD en het Bureau Jeugdzorg samen. ‘Het CJG is de verbindende schakel tussen de preventieve en curatieve ketens van jeugd(gezondheids)zorg die verantwoordelijk zijn voor het bieden van opvoed- en opgroei steun voor jeugd en gezin (focus op 1^e milieu)’ (De

Vries 2007, 63). Koppeling van databases als MULTIsignaal aan het KIDOS en de Verwijsindex (en straks aan de landelijke vorm van ProKid Politie) wordt bedoeld te zorgen voor een verdere vernetwerking van lokale en nationale bestuursniveaus.

Een goed voorbeeld van de op het gebied van veiligheid samengevlochten sociale sferen en bestuurlijke lagen is het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid. Dit centrum

‘is hét centrum dat kennis en samenhangende instrumenten ontwikkelt en implementeert om de maatschappelijke veiligheid te vergroten. Het CCV stimuleert samenwerking tussen publieke en private organisaties om criminaliteit integraal terug te dringen en vormt een schakel tussen beleid en praktijk.’¹²

Het CCV is een partnerschap dat is opgericht door het Verbond van Verzekeraars, het ministerie van Justitie, VNO-NCW, het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, de Raad van Hoofdd commissarissen en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten. Het werkt verder samen met het Hoofdbedrijfschap Detailhandel, het Platform Detailhandel, het MKB Nederland, de Koninklijke Horeca Nederland en de Kamer van Koophandel. Dossiers waar het CCV zich mee bezighoudt zijn van velerlei aard en behelzen onder meer: ‘gedragscodes’, ‘toezichthouders’, ‘radicalisering’, ‘risicoklassenindeling’, ‘cameratoezicht’, ‘veelplegeraanpak’, ‘veilig ondernemen’, ‘veilige school’, ‘veilig uitgaan’, ‘veilige wijk’, ‘veiligheidsmonitor’, ‘veiligheidsnetwerk Grote Steden’ en ‘burgerparticipatie’. De homepage bevat rubrieken met subcategorieën die de actualiteit illustreren van Foucaults analyse van de relatie tussen ‘politie’ en het dagelijks leven. Enkele voorbeelden zijn: ‘Samenleven en Wonen: Politiekeurmerk, Geweld’; ‘Bestuurlijke aanpak: Lokaal drugsbeleid, Cameratoezicht’; ‘Integraal veiligheidsbeleid: Lokaal veiligheidsbeleid’. Dit is één illustratie van een verbinding tussen een diffuus probleemveld dat met ‘veiligheid’ aangeduid wordt en dat private en publieke partners verbindt op verschillende niveaus. Ook elders in Europa vinden nieuwe vormen van *governance* plaats op het gebied van veiligheid (cf. Edwards en Hughes 2005), zoals omtrent de Franse *zones urbaines*

Krisis

Tijdschrift voor actuele filosofie

sensibles (De Maillard 2005), de Italiaanse *città sicura* (Selmini 2005) of in het Britse lokale veiligheidsbeleid (Stenson 2005).

Archiefsystemen zoals ProKid Politie zijn een voorbeeld van de uitbreiding van de technologie van de veiligheid. Juist dergelijke systemen vragen om een samenwerking die sectoren en systeemniveaus met elkaar verbindt. Het 'sluiten van de keten', de 'integrale aanpak', de 'sluitende aanpak'... het zijn slogans die duiden op het *manageable* maken van een probleemveld door institutionele scheidslijnen heen. Actuariële archiefsystemen zorgen door de koppeling van bestanden en de coördinatie van activiteiten van diensten deels voor een functionele dedifferentiatie (waar in de praktijk voor gepleit wordt: De Vries 2007, 59) en deels voor een toename van de structurele koppelingen tussen verschillende systemen.¹³ ProKid Politie is in Gelderland geïntroduceerd als samenwerking tussen de vier grootste Gelderse gemeenten, Bureau Jeugdzorg en politie. Staatssecretaris Albayrak stelde het bij de aftrap van de landelijke invoering van het JCO-ss als volgt:

'We zullen dus een stevige sprong voorwaarts moeten maken en dat kan. Dat kan door eerder en consequenter op te treden. Maar er is meer nodig. We zullen onze polsstok langer moeten maken om de overkant te halen. Dat kan alleen wanneer politie, justitie, gemeenten, onderwijs en de zorg echt samen gaan optrekken. Die werelden werkelijk aan elkaar verbinden is naar mijn overtuiging en die van de minister van Justitie de belangrijkste opgave' (Albayrak 2008).

Naast dit soort vormen van *governance* is bovendien de private veiligheidsindustrie tegenwoordig booming (Wacquant 2006; Zedner 2007).¹⁴ En de nieuwe prepressie behelst ook wat Garland een 'responsabilisering' genoemd heeft (Garland 2001, 124). Daaronder verstaat hij het verantwoordelijk maken van burgers in veiligheidspraktijken. Dat uit zich in Nederland bijvoorbeeld in de antiterrorismevoorlichtingscampagne waarbij alle 'ogen op straat' (Jacobs 1961, 35) ingeschakeld worden in het veiligheidsbeleid en zo 'ogen van de staat' worden. In Rotterdam komt dat op het moment van schrijven goed tot uitdrukking in een 'veiligheidscampagne' – wellicht voortkomend uit David Lyons beschrijving van

Willem Schinkel – De nieuwe preventie

citizens mobilized for surveillance (Lyon 2003, 56) waarbij onderstaande poster gebruikt wordt.

Bron: <http://www.rotterdamveilig.nl/do.php?fct=pages&op=showPage&pageId=1>

Actuariële archiefsystemen passen in de technologie van de veiligheid waar responsabilisering en privatisering van veiligheid onderdeel van zijn. Maar ze breiden het bereik van die technologie in de toekomst mogelijk verder uit, door *eerder* aan te grijpen op het leven, door ‘risico’s’ *vroeger* te signaleren en door, met andere woorden, niet aan preventie in reguliere zin te doen noch aan post hoc repressie, maar aan prepressie.

5.2 Professionaliteit en bestuurlijke innovativiteit

De koppeling van databestanden die kenmerkend is voor het risico-archiveren is een *technisch* procédé dat zowel *professionele* als *bestuurlijke* waarden behelst. Professionele waarden zijn in het geding omdat professionaliteit in publieke uitvoeringsorganisaties tegenwoordig al te vaak *contested* is (zie bijv. Noordegraaf 2007, 2008b). Van de uitvoerend professional wordt in toenemende mate verlangd dat hij of zij zich open opstelt naar de institutionele omgeving waarbinnen hij of zij opereert. Het ‘sluiten’ op basis van professionele autonomie – kenmerk van modernistische professionaliteitsopvattingen (zie Larson 1977; Abbott 1988; Noordegraaf 2007) – wordt als probleem gezien; echte professionaliteit wordt steeds meer verondersteld te liggen in het kunnen *communiceren*, in het *samenwerken*, het *open staan* voor de omgeving en het *flexibel* om kunnen gaan met de eisen die die omgeving stelt (vgl. Van Yperen 2007). In de jeugdzorg gaat het bijvoorbeeld bij het archiverend signaleren van risico’s om het verhelpen van drie problemen: ‘ouders die hun opvoedtaken niet goed uitvoeren’, ‘jongeren die hun verantwoordelijkheid niet nemen of dreigen te ontsporen’ en ‘professionals die te lang doormodderen’ (De Vries 2007, 56). De professional die ‘kwalitatief’ te werk gaat en weerstand voelt tegen *evidence-based* protocollen is zo *zelf* onderdeel van de problematiek (Van Yperen 2007, 22).

Op bestuurlijk vlak staan drie hierbij aansluitende waarden op het spel (zie Langenberg en Tetteroo 2002). Ten eerste gaat het hier om de roep om een *integrale* benadering. Ten tweede gaat het om *prestatiegerichtheid*,

om het behalen van middels ‘targets’ en ‘benchmarks’ gestelde doelen. Ten derde bestaat een voorkeur voor het *decentraal* werken. Steeds sterker komt de nadruk te liggen op wat de ‘frontlijn’ genoemd wordt. Het Rotterdamse Bureau Frontlijn is een voorbeeld van een institutionalisering daarvan. De voorkeur voor decentraal werken moet ‘verkokering’, ‘bureaucratische stroperigheid’ die de uitvoering hindert, ‘trage besluitvorming’ en ‘miscommunicatie’ voorkomen en ‘doorzettingsmacht’ bevorderen (PRO & SCO 2008). Daarmee samenhangend gaat het tenslotte in bestuurlijk opzicht om een hang naar bestuurlijke *innovativiteit* (cf. Denters 2004; Tops 2007). Dat geldt bijvoorbeeld voor het grotestedenbeleid (GSB), waarbij Rijk en gemeenten samenwerken om een ‘grotestedenproblematiek’ op verschillende vlakken (werk, wonen, leefbaarheid, criminaliteit) aan te pakken (Lelieveldt e.a. 2002). Het geldt voorts voor allerhande initiatieven die problemen steeds vroeger signaleren, zoals nieuwe vormen van ketensamenwerking, interventieteams en gezinscoaches. Rotterdamse interventieteams zijn bijvoorbeeld actief in zogenaamde ‘hotspotzones’. Ook hieraan ligt een actuarialisme ten grondslag. ‘Hotspotzones’ zijn (delen van) wijken die mede op basis van statistische indices (de Veiligheidsindex) geselecteerd worden op tevoren gedefinieerde ‘risico’s’. Zo stelde ook de wethouder belast met de uitvoering van ProKid Politie in Arnhem dat ‘probleemkinderen’ met name in ‘Vogelaar-wijken’ wonen.¹⁵ De Gelderse invoering daarvan was specifiek bedoeld om een toolkit te ontwikkelen voor gebruik in andere gemeenten. Het was daarom onderdeel van het ‘project’ Proeftuin Gelderland,¹⁶ een naamgeving die de affectie met het idee van een ‘beleidslaboratorium’ (vgl. Tops 2007) aangeeft en die betrekking heeft op het Gelderse provinciale grotestedenbeleid.¹⁷ Ook het Rotterdamse Ieder Kind Wint kent ‘het stimuleren van vernieuwing’ als doel op zich.¹⁸ Bij dergelijke ‘innovatieve’ initiatieven is een bestuurlijke waarde in het geding die overigens vaak kan botsen met professionele en andere bestuurlijke waarden. De neiging van ‘frontliniewerkers’ om protocollen als hinderlijk te zien, kan op verzet stuiten bij diensten die door nieuwe uitvoerende autoriteiten zoals de Stadsmariniers of het Bureau Frontlijn gepasseerd worden en daarom als succesvol gezien worden en politieke waardering oogsten. Die spanning wordt bemiddeld door juist in pleidooien voor ambtelijke vernieuwing professionaliteit te benadrukken als

vermogen samen te werken (zie bijvoorbeeld: *Zet de vernieuwing op 1: PRO & SCO* 2008).

Bestuurlijke of uitvoerende innovativiteit kan sociaal beloond worden door prijzen in het leven te roepen voor innovatief geachte beleidsinitiatieven. Zo werd het JCO-ss genomineerd voor de Publieke VeiligheidsAward 2008.¹⁹ In 2007 ging de PIP (Politie Innovatie Prijs) naar de politie Groningen, voor een project waarbij agenten op straat afhankelijk van hun GPS-positie via verschillende systemen informatie op hun handcomputer ontvangen omtrent iedereen die bij hen in de buurt woont en op enigerlei wijze contact heeft gehad met de politie (van openstaande boete tot recente incidenten).²⁰ En de Rotterdamse Interventie Team-methodiek werd in 2004 beloond met de Aanpak Prijs van de gemeente (Engbersen e.a. 2005, 102). De methodiek (voortkomend uit de 'Strevelsweg-methodiek') is een voorbeeld van een 'innovatieve' uitvoeringspraktijk die 'achter de voordeur' komt, waarbij op deelgemeentelijk niveau interventieteams aangestuurd worden en op gemeentelijk niveau het 'integrale handhavingsteam'. Centraal in het optreden van de teams staat de risiconotie: 'In eerste instantie is [de] aanpak gericht op risicopanden. Vervolgens worden ook risicogebieden aangepakt zoals de hotspots en de onveilige wijken' (Gemeente Rotterdam, 15). Buurtagent Willem den Hollander formuleert de 'streetlevel' sociaal-hypochondrische realiteit van de *monitoring state* bondig door te stellen: 'Door de interventieteams kunnen we een thermometer in de buurt steken' (Gemeente Rotterdam, 48). Risicoarchiefsystemen passen dus in een breder bestuurlijk veld van risico-assessment in de technologie van de veiligheid.

5.3 Voorbij het privaat/publiek onderscheid: het actuariële archief

Archiefsystemen moeten zich houden aan de Wet bescherming persoonsgegevens (Wbp). Die beschermt de persoonsregistratie van burgers, maar voorziet niet in de koppeling van bestanden en in het op die manier bijeenpuzzelen van identiteitsprofielen. Maar privacy, stelt Corien Prins, is

meer dan gegevensbescherming: 'Het is vrijheid, zelfbeschikkingsrecht en de mogelijkheid om persoonlijk leven in te richten' (Prins 2004, 45). Het is volgens Prins bovendien 'de cruciale metafoor om politici, burgers, organisaties, bedrijven en andere betrokkenen de plaats van vrijheid, transparantie, zelfbeschikking en individuele controle voor ogen te laten houden' (Prins 2004, 46). Maar de vrijheid die Prins beschrijft, is, zo heeft Foucault geïllustreerd (1966), een veranderlijk product. Tegenwoordig wordt aan 'privacy' in Nederland verrassend weinig waarde gehecht en lijkt een houding te overheersen van 'als je niets gedaan hebt, heb je niets te vrezen'. In de Rotterdamse archiefpraktijk heerst inderdaad het idee dat nu nog te vaak het accent op de privacy en de belangen van ouder(s) ligt (De Vries 2007, 56). Inzicht ontbreekt nu vaak nog vanwege '(vermeende) belemmeringen op het terrein van privacy' (De Vries 2007, 60). Daar werkt men in Rotterdam omheen. Wanneer GGD-gegevens vanwege het medisch beroepsgeheim niet rechtstreeks in het MULTIsignaal-systeem opgenomen kunnen worden, 'is door de GGD voor die beroepsgroep een apart meldingssysteem ontwikkeld (SJS). Volgens een nader omschreven risicoprofiel meldt de GGD wel in MULTIsignaal zodat ook de link met SJG gewaarborgd is' (De Vries 2007, 61).

Dat is een voorbeeld van de manier waarop koppeling van actuariële archiefsystemen voorbij publiek-private scheidslijnen beweegt. Overheidsinstanties werken samen met scholen, zorginstellingen met handhavingssystemen (vgl. Garland 2001, 16-18). Dergelijke verbanden (Garland (2001, 17) noemt ze *preventative partnerships*) gaan dwars door traditionele private en publieke ruimten heen. Ze definiëren nieuwe ruimten in termen van risicomilieus en risicovrije milieus. Vrijheid wordt de vrijheid van diegenen die niet tot de risicopopulatie behoren. Risicopopulaties bestaan uit individuen die op een bepaalde manier bijna te veel vrijheid hebben, die namelijk geen 'verantwoordelijkheid nemen'. De vrijheid van zelfbeschikking en individuele controle die Prins als 'privacy' duidt, is een vrijheid die voor 'risicogroepen' beschikt moet worden door op archieven aangesloten institutionele ketens. Die verzorgen het *conduire de conduit* (Foucault 2004a), het 'dragen van het gedrag' of het 'beschikken' van de 'zelfbeschikking' waarvoor 'risicovolle' individuen zich ter beschikking dienen te stellen. Vrijheid als individuele controle moet daar door deïndividualiserende controle tot stand gebracht worden.

6 Conclusie

Er staat dus meer op het spel in het actuarieel archiveren dan systeemefficiency en systeemrationaliteit. Het classificeren van populaties is ook het normaliseren ervan. Door ‘risico’s’ op grond van statistische afwijkingen te definiëren draagt het actuarialisme bij aan het stellen van de norm voor wat ‘normaal’ is. Het doet dat *evidence-based* en wetenschappelijk, namelijk door gebruik van (meer of minder geavanceerde) statistische methoden. Meer dan een aan het nieuwe publieke management verbonden *managerialism* in domeinen als strafrecht en jeugdzorg, gaat het om een vorm van *governmentality* die de bevolking normaliseert, sorteert en dresseert. Op bestuurlijk vlak worden nieuwe vormen van *governance* bevorderd doordat deze rationaliteit juist *niet* tot één systeem beperkt blijft, maar de structurele koppeling tussen verschillende systemen mogelijk maakt (vgl. Luhmann 1997). Het steeds eerder monitoren van de bevolking op mogelijke risico’s (dat aansluit bij pogingen *achter* de voordeur en *in* de baarmoeder te geraken) is een *poging* op radicaal biopolitieke wijze in te grijpen in het menselijk leven. Bepaalde risicovolle levensvormen moeten zo snel mogelijk geïdentificeerd en gemodificeerd worden. En waar dat niet lukt, moeten ze meer en meer gescheiden worden van de ‘normale’ bevolking (Feeley en Simon 1992; Wacquant 2006). Daarin ligt het hedendaagse belang van het archiveren van het verleden. Het normaliseert en maakt bovendien in potentie een nieuwe vorm van ‘preventie’ mogelijk die in de praktijk meer en meer het karakter heeft van een *prepressie* van ongewenst, want risicovol, leven.

Het is een filosofische vraag of dat nu wel of niet het goede leven ten goede komt. Niet iedere repressie is immers af te keuren. Maar waar repressie als het ware vervroegd ingezet wordt en prepressie wordt, is het uiteindelijk de vraag of in de toekomst nog reële sociale problemen aangepakt worden of dat statistisch geconstrueerde risicopopulaties zichzelf bij voorbaat waarmaken. Bovendien is het de vraag op welke gronden het leven van leden van risicopopulaties uiteindelijk allemaal veranderd of onderdrukt gaat worden. De productiviteit van prepressieve macht ligt in de normaliserende werking op de populatie als geheel die ervan uitgaat.

Maar de positiviteit daarvan gaat niet zonder de negativiteit van subpopulaties die geproblematiseerd worden op grond van het *veronderstelde toekomstige gedrag* van leden daarvan. Maar is niet juist dat een vastleggen van personen op een gedrag dat gezien wordt als niet bij ‘de samenleving’ horend? Juist de preventieve onderdrukking van een leven heeft het nodig dat leven eerst te fixeren als problematisch. In strategieën van prepressie lopen oorzaak en gevolg evenzeer door elkaar als preventie en repressie.

Willem Schinkel (1976) is als universitair hoofddocent in de theoretische sociologie verbonden aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. Enkele recente publicaties zijn: *Denken in een tijd van sociale hypochondrie. Aanzet tot een theorie voorbij de maatschappij* (2007) Kampen: Klement; *De gedroomde samenleving* (2008) Kampen: Klement; *Globalization & the State: Sociological Perspectives on the State of the State* (2009) Houndmills: Palgrave Macmillan; *Aspects of Violence. Towards a Sociological Theory of Violence* (2010) Houndmills: Palgrave Macmillan. Contact: Schinkel@fsw.eur.nl.

Literatuur

Abbott, A. (1988) *The system of professions. An essay on the division of expert labor*. Chicago: University of Chicago Press.

Aggression and Violent Behavior (2001) 6 (2-3), pp. 115-356.

Albayrak, N. (2008) ‘Toespraak staatssecretaris van Justitie bij afsluiting kick-off programma Aanpak jeugdcriminaliteit’, 21 mei in de Koninklijke Schouwburg in Den Haag. <http://www.justitie.nl/actueel/toespraken/-archieef-2008/80521programma-aanpak-jeugdcriminaliteit.aspx?cp=34&cs=7401>.

Bauman, Z. (2000) 'Social uses of law and order'. In: D. Garland en R. Sparks *Criminology and social theory*. Oxford: Oxford University Press, pp. 23-45.

Beck, U. (1986) *Risikogesellschaft. Auf dem Weg in eine andere Moderne*. Frankfurt/M.: Suhrkamp.

Berg, M.A. van den (2008) 'Rotterdamse interventieteams zetten rechtvaardigheid op het spel. Boeventuig of vernieuwers?' In: *TSS* 1-2.

Berlin, F.S., N.W. Galbreath en B. Geary (2003) 'The use of actuarials at civil commitment hearings to predict the likelihood of future sexual violence'. In: *Sexual Abuse. A Journal of Research and Treatment* 15 (4), pp. 377-382.

Bottoms, A.E. (1995) 'The philosophy and politics of punishment and sentencing'. In: C.M.V. Clarkson en R. Morgan *The politics of sentencing reform*. Oxford: Oxford University Press.

Byrne, J.M. en A.R. Roberts (2007) 'New directions in offender typology design, development and implementation. Can we balance risk, treatment and control?' In: *Aggression and Violent Behavior* 12, pp. 483-492.

Denters, S.A.H. (2004) 'De nieuwe sociale kwestie. Een uitdaging voor steden en hun universiteiten'. In: *Bestuurskunde* 13 (1).

Directie Veiligheid Gemeente Rotterdam (2007) *Sluitende aanpak voor risico- en probleemjongeren*. Rotterdam: Directie Veiligheid.

Donzelot, J. (1991) 'The mobilization of society'. In: G. Burchell, C. Gordon en P. Miller (red.) *The Foucault effect. Studies in governmentality*. Chicago: University of Chicago Press, pp. 169-179.

Douglas, M. (1992) *Risk and blame. Essays in cultural theory*. Londen: Routledge.

Edwards, A. en G. Hughes (2005) 'Comparing the governance of safety in Europe. A geo-historical approach'. In: *Theoretical Criminology* 9 (3), pp. 345-363.

Elander, J., M. Rutter, E. Simonoff en A. Pickles (2000) 'Explanations for apparent late onset criminality in a high-risk sample of children followed up in adult life'. In: *British Journal of Criminology* 40, pp. 497-509.

Elbogen, E.B. (2002) 'The process of violence risk assessment. A review of descriptive research'. In: *Aggression and Violent Behavior* 7 (6), pp. 591-604.

Engbersen, G.B.M., E. Enel en A. Weltevrede (2005) *Sociale heroëring in Amsterdam en Rotterdam. Één verhaal over twee wijken*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

Ericson, R.V. en K.D. Haggerty (1997) *Policing the risk society*. Toronto: University of Toronto Press.

Ewald, F. (1991) Insurance and risk. In: G. Burchell, C. Gordon en P. Miller (red.) *The Foucault effect. Studies in governmentality*. Chicago: University of Chicago Press, pp. 197-210.

Feeley, M.M. en J. Simon (1992) 'The new penology. Notes on the emerging strategy of corrections and its implications'. In: *Criminology* 30 (4), pp. 449-474.

Foerster, H. von (1982) *Observing systems*. Seaside: Intersystems Publications.

Foucault, M. (1966) *De woorden en de dingen. Een archeologie van de menswetenschappen*. Baarn: Ambo.

Foucault, M. (1972) *The archaeology of knowledge*. Londen: Routledge.

Foucault, M. (1976) *Histoire de la sexualité I. La volonté de savoir*. Parijs: Gallimard.

Foucault, M. (1994a) 'Governmentality'. In: *Power. Essential works of Foucault 1954-1984, Vol. III*. Londen: Penguin, pp. 201-222.

Foucault, M. (1994b) 'The birth of social medicine'. In: *Power. Essential works of Foucault 1954-1984, Vol. III*. Londen: Penguin, pp. 134-156.

Foucault, M. (1994c) 'The political technology of individuals'. In: *Power. Essential works of Foucault 1954-1984, Vol. III*. Londen: Penguin, pp. 403-417.

Foucault, M. (1994d) 'Space, knowledge, and power'. In: *Power. Essential works of Foucault 1954-1984, Vol. III*. Londen: Penguin, pp. 349-364.

Foucault, M. (1997) *Il faut défendre la société. Cours au Collège de France, 1976*. Parijs: Seuil/Gallimard.

Foucault, M. (2004a) *Sécurité, territoire, population. Cours au Collège de France, 1977-1978*. Parijs: Seuil/Gallimard.

Foucault, M. (2004b) *Naissance de la biopolitique. Cours au Collège de France, 1978-1979*. Parijs: Seuil/Gallimard.

Gannon, T.A., A.R. Beech en T. Ward (2008) 'Does the polygraph lead to better risk assessment for sexual offenders?' In: *Aggression and Violent Behavior* 13 (1), pp. 29-44.

Garland, D. (2001) *The culture of control. Crime and social order in contemporary society*. Chicago: Chicago University Press.

Gerris, J.R.M. (red.) (2007) *Jeugdzorg. Professionaliteit, integrale aanpak, overdracht van waarden en normen*. Assen: Van Gorcum.

Gerson, N. (2008) 'Kleine informantjes'. In: *De Groene Amsterdammer* 132 (27), pp. 12-15.

Hacking, I. (1975) *The emergence of probability. A philosophical study of early ideas about probability, induction and statistical inference*. Cambridge: Cambridge University Press.

Hacking, I. (1990) *The taming of chance*. Cambridge: Cambridge University Press.

Hacking, I. (1991) 'How should we do the history of statistics?' In: G. Burchell, C. Gordon en P. Miller (red.) *The Foucault effect. Studies in governmentality*. Chicago: University of Chicago Press, pp. 181-195.

Hallsworth, S. (2005) 'Modernity and the punitive'. In: J. Pratt e.a. (red.) *The new punitiveness. Trends, theories, perspectives*. Cullompton: Willan, pp. 239-255.

Herrenkohl, T.I., B. Huang, R. Kosterman, J.D. Hawkins, R.F. Catalano en B.H. Smith (2001) 'A comparison of social development processes leading to violent behavior in late adolescence for childhood initiators and adolescent initiators of violence'. *Journal of Research in Crime and Delinquency* 38 (1), pp. 45-63.

Jacobs, J. (1961) *The death and life of great American cities*. New York: Vintage.

Kripke, S. (1963) 'Semantical considerations on modal logic'. In: *Acta Philosophica Fennica* 16, pp. 83-94.

Kruiter, A.J. e.a. (2007) *De rotonde van Hamed*. Den Haag: NICIS.

Langenberg, P.J. en P.W. Tetteroo (2002) 'De toekomst van het grotestedenbeleid'. In: *Bestuurskunde* 11 (4), pp. 158-165.

Larson, M. (1977) *The rise of professionalism. A sociological analysis*. Berkeley: University of California Press.

Leibniz, G.W. von (1965 [1714]) 'Monadology'. In: *Monadology and other philosophical essays* (vert. P. Schrecker en A.M. Schrecker). New York: Macmillan, pp. 148-163.

Lelieveldt, H.T., J. Baerends en E.J.G.J. de Laat (2002) 'De interactiviteit van het grotestedenbeleid'. In: *Bestuurskunde* 11 (1), pp. 13-22.

Luhmann, N. (1997) *Die Gesellschaft der Gesellschaft*. Frankfurt/M.: Suhrkamp.

Lyon, D. (2003) *Surveillance as social sorting. Surveillance, risk and digital discrimination*. Londen: Routledge.

Lyon, D. (2007) *Surveillance studies. An overview*. Cambridge: Polity.

Maillard, J. de (2005) 'The governance of safety in France. Is there anybody in charge?' In: *Theoretical Criminology* 9 (3), pp. 325-343.

Mercado, C.C. en J.R.P. Ogloff (2006) 'Risk and the preventive detention of sex offenders in Australia and the United States'. In: *International Journal of Law and Psychiatry* 30, pp. 49-59.

Mertens, F.J.H. (2002) 'Trends in de inspectiemethodologie'. In: *Bestuurskunde* 11 (3), pp. 128-139.

Ministerie van Justitie (2006) Managementletter landelijke invoering JCO-Support systeem.

Murdoch, J. en N. Ward (1997) 'Governmentality and territoriality: The statistical manufacture of Britain's "national farm"'. In: *Political Geography* 16, pp. 307-324.

Noordegraaf, M. (2004) *Management in het publieke domein. Issues, instituties en instrumenten*. Bussum: Countinho.

Noordegraaf, M. (2007) 'From pure to hybrid professionalism. Present-day professionalism in ambiguous public domains'. In: *Administration & Society* 39 (6), pp. 761-785.

Noordegraaf, M. (2008a) 'Meanings of measurement. The real story behind the Rotterdam Safety Index'. In: *Public Management Review* 10 (2), pp. 219-237.

Noordegraaf, M. (2008b) *Professioneel bestuur. De tegenstelling tussen publieke managers en professionals als 'strijd om professionaliteit'*. Den Haag: Lemma.

Noordegraaf, M. en L. Noordegraaf-Eelens (2008) 'The monitoring state and financial markets'. In: W. Schinkel (red.) (2008) *Globalization and the state. Sociological perspectives on the state of the state*. Houndmills: PalgraveMacmillan.

Oenen, G. van (2005) 'Interpassiviteit'. *Krisis. Tijdschrift voor empirische filosofie* 6 (4), pp. 87-90.

Platform Rijk Ondernemingsraden (PRO) & Samenwerkende Centrales van Overheidspersoneel (SCO) (2008) *Zet de vernieuwing op 1. Actieplan en programma*: <http://www.bestuurskunde.nl/actueel/nieuws.php?nieuwsid=309>.

Pratt, J. e.a. (red.) (2005) *The new punitiveness. Trends, theories, perspectives*. Cullompton: Willan.

Prins, J.E.J. (2004) 'Technologie en de nieuwe dilemma's rondom identificatie'. In: *Justitiële Verkenningen* 30 (8), pp. 34-47.

Rhodes, R.A.W. (1997) *Understanding governance*. Buckingham: Open University Press.

Schinkel, W. (2001) "'Reïntegratie? Me reet!' De Nederlandse gevangenis: insluiting of uitsluiting?' *Sociologische Gids* 48 (4), pp. 424-442.

Schinkel, W. (2007) *Denken in een tijd van sociale hypochondrie. Aanzet tot een theorie voorbij de maatschappij*. Kampen: Klement.

Schinkel, W. (2008) *De gedroomde samenleving*. Kampen: Klement.

Schinkel, W. (te verschijnen) 'De virtualisering van burgerschap en de paternalistische staat'. In: *Sociologie*.

Schuilenburg, M. (2004) 'De noodtoestand als regel. Cyberkritische reflecties over de openbare ruimte'. In: *Justitiële Verkenningen* 30 (8), pp. 9-21.

Selmini, R. (2005) 'Towards città sicure? Political action and institutional conflict in contemporary preventive and safety policies in Italy'. In: *Theoretical Criminology* 9 (3), pp. 307-323.

Shearing, C. en L. Johnston (2005) 'Justice in the risk society'. In: *Australian and New Zealand Journal of Criminology* 38 (1), pp. 25-38.

Silver, E. (2000) 'Actuarial risk assessment. Reflections on an emerging social-scientific tool'. In: *Critical Criminology* 9 (1/2), pp. 123-143.

Simon, J. (1988) 'The ideological effects of actuarial practices'. In: *Law & Society Review* 22 (4), pp. 771-800.

Stenson, K. (2005) 'Sovereignty, biopolitics and the local government of crime in Britain'. In: *Theoretical Criminology* 9 (3), pp. 265-287.

Swaaningen, R. van (2008) 'Sweeping the street. Civil society and community safety in Rotterdam'. In: J. Shapland (red.) *Justice, community and civil society. A contested terrain across Europe*. Cullompton: Willan, pp. 87-106.

Teeuw, W.B., H.J.G. de Poot en W.C.C. Faber (2008) 'De impact van convergerende technologieën op security-toepassingen'. In: *Justitiële Verkenningen* 34 (1), pp. 11-30.

Tonry, M. (2004) *Thinking about crime. Sense and sensibility in American penal culture*. Oxford: Oxford University Press.

Tonry, M. (2008) 'Onderzoek naar afschrikking. De noodzaak om klein te denken als we iets nieuws willen leren'. In: *Justitiële Verkenningen* 34 (2), pp. 98-117.

Tops, P. (2007) *Regimeverandering in Rotterdam. Hoe een stadsbestuur zichzelf opnieuw uitvond*. Amsterdam: Atlas.

Vries, M. de (2007) 'Signaleren en samenwerken in Rotterdam. Een praktijkverslag'. In: Gerris, J.R.M. (red.) *Jeugdzorg. Professionaliteit, integrale aanpak, overdracht van warden en normen*. Assen: Van Gorcum, pp. 55-67.

Wacquant, L. (2006) *Straf de armen. Het nieuwe beleid van de sociale onzekerheid*. Berchem: EPO.

Wacquant, L. (2008) *Urban outcasts. A comparative sociology of advanced marginality*. Cambridge: Polity.

Wandall, R.H. (2007) 'Actuarial risk assessment. The loss of recognition of the individual offender'. In: *Law, Probability and Risk*. doi:10.1093/lpr/mgm001.

Weinrich, H. (2004) *Lethe. The art and critique of forgetting*. Ithaca: Cornell University Press.

WODC (Werkgroep Convergerende Technologieën) (2008) *Security implications for converging technologies. Impact on the constitutional state and the legal order* (redactie W.B. Teeuw & A. Vedder). Enschede: Telematica Instituut.

Yperen, T. van (2007) 'De praktijk van theoriegestuurd en evidence-based hulpverlening: Weten wat je doet bij jeugdigen'. In: J.R.M. Gerris (red.) *Jeugdzorg. Professionaliteit, integrale aanpak, overdracht van warden en normen*. Assen: Van Gorcum, pp. 19-30.

Zedner, L. (2007) 'Pre-crime and post-criminology?' In: *Theoretical Criminology* 11 (2), pp. 261-281.

© De Creative Commons Licentie is van toepassing op dit artikel (Naamsvermelding-Niet-commercieel 3.0). Zie <http://creativecommons.org/licenses/by-nc/3.0/nl> voor meer informatie.

¹ 'Alles over DOSA': <http://www.rotterdamveilig.nl/do.php?fct=pages&op=show-Page-&pageId=731> (14 juli 2008).

² Zie hiervoor: <http://www.leerplichtwijzer.nl/praktijkvoorbeelden/sisa-signalerings-systeem/>. De gemeentelijke website <http://www.sisa.rotterdam.nl/dum/-index.php?id=12> is inmiddels (juli 2008) leeggehaald, waarschijnlijk vanwege de vernieuwing van het systeem met het MULTIsignaal-systeem.

³ Die wetenschap vindt bij professionals in 'de praktijk' gretig aftrek: 'in wetenschappelijke kring is men het er over eens dat juist daar waar diverse risico's of problemen in combinatie met elkaar voorkomen, de kans exponentieel toeneemt dat dit afbreuk doet aan de ontwikkeling en kansen van kinderen' (De Vries, 2007: 56).

⁴ De term 'actuarialism' is niet van Feeley & Simon, maar bestond al langer.

⁵ Recidive kan bovendien 'aangepakt' worden door zwaarder te straffen en door praktijken als minimumstraffen (van tien of twintig jaar), *zero tolerance* (New York) en *three strikes you're out* (California) die volgens sommigen uit de VS overwaaien naar Europa (Garland 2005; Wacquant 2007; vgl. Tonry 2008).

⁶ Dat is waarom het van belang is de discretionaire mogelijkheden van uitvoerenden om niet-archief-gebaseerd te werken te beperken (vgl. De Vries 2007; Van Yperen 2007).

⁷ En omdat het om 'convergerende technologieën gaat, worden verbindingen tussen NBIC-technologieën (Nano, Bio, Informatie en Cognitie) mogelijk (Teeuw, De Poot en Faber 2008; WODC 2008).

⁸ <http://www.iederkindwint.nl/#pagina=1006> (14 juli 2008).

⁹ Omdat de Engelse vorm – *governmentality* – beter bekend is en er geen adequate Nederlandse vertaling lijkt te zijn, zal ik hier de Engelse variant aanhouden (vgl. onder meer: Burchell e.a. 1991).

¹⁰ Zie bijv. Ford, R. en R. Webster (2008) State to take action against parents who can't control their children. *The Times*, 27 juni: <http://www.timesonline.co.uk/tol/news/politics/article4221921.ece>. Het artikel begint met: 'Children as young as 5 will be identified as being at risk of becoming criminals or troublemakers under government plans to tackle offending and disorder on the streets.' In juli 2008 gaf Gordon Brown aan inderdaad ouders van probleemkinderen te gaan heropvoeden.

¹¹ Zie het document *Over SISA* op: <http://www.leerplichtwijzer.nl/praktijkvoorbeelden/sisa-signaleringsysteem/> (18 juli 2008).

¹² Zie: <http://www.hetccv.nl/hetccv/> (17 juli 2008).

¹³ Met 'structurele koppeling' bedoelt Luhmann (cf. 1997) de verhouding tussen systemen die zich in elkaars omgeving bevinden en waarvan minstens één systeem voorwaarde voor de autopoïesis van het andere systeem vormt.

¹⁴ Zie in Nederland bijvoorbeeld op <http://veiligheid.startpagina.nl> de lijsten onder de categorieën 'sociale veiligheid', 'geweld en agressie', 'gewelddeschermdende kleding', 'veiligheid op school', 'veiligheid in de buurt', 'veiligheid thuis in huis' en 'terrorisme/aanslagen'.

¹⁵ Volkskrant online (2008): 'Gelderse crimineeltjes vroeg in beeld'. http://www.volkskrant.nl/binnenland/article502511.ece/Gelderse_crimineeltjes_vroeg_in_beid (17 juli 2008). Projectleider Lex Henzen stelt dat het merendeel van de jongeren uit de hoogste risicocategorie uit 'achterstandswijken' komt. Zie: http://www.novatv.nl/index.cfm?ln=nl&fuseaction=artikelen.details&achtergrond_id=10186 (18 juli 2008).

¹⁶ Zie: http://www.spectrum-gelderland.nl/site/thema_s/jeugd/jeugd_en_veiligheid (17 juli 2008).

¹⁷ Zie: <http://www.gelderland.nl/smartsite.shtml?id=19290&ch=DEF> (17 juli 2008).

¹⁸ *Ieder Kind Wint Plan van Aanpak* (2007): <http://www.iederkindwint.nl>.

¹⁹ [Http://www.justitie.nl/actueel/nieuwsberichten/archief-2008/jco-support-genomineerd-voor-publieke-veiligheidsaward-2008.aspx](http://www.justitie.nl/actueel/nieuwsberichten/archief-2008/jco-support-genomineerd-voor-publieke-veiligheidsaward-2008.aspx) (14 juli 2008).

²⁰ Zie: <http://www.politieacademie.nl/politie/Actueel/Nieuws/PiP2008.htm> (17 juli 2008).